

Bijlage HAVO 2009

tijdvak 2

economie (pilot)

Bronnenboekje

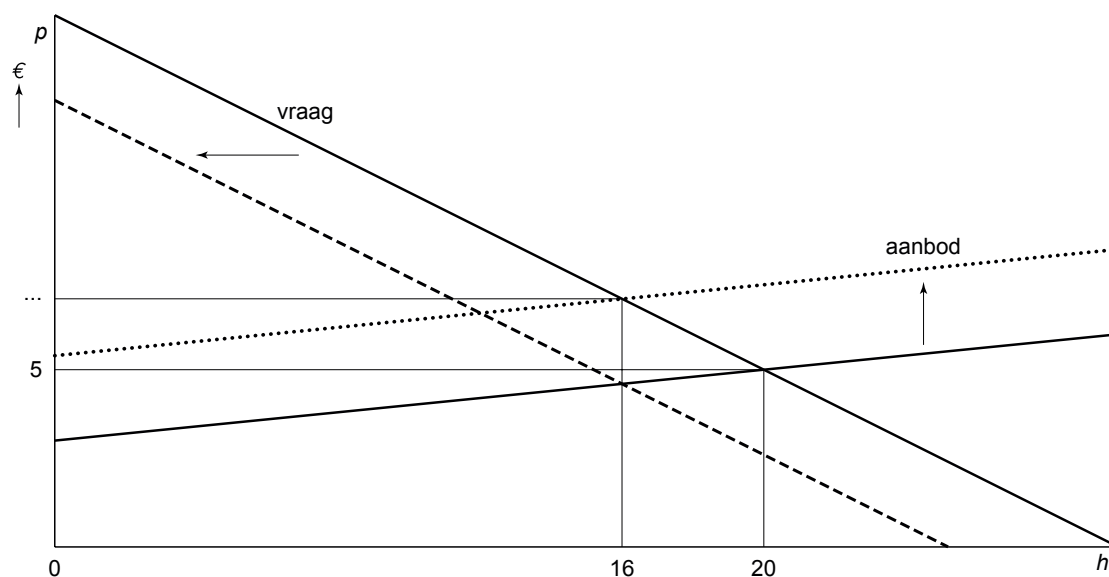
Opgave 1

bron 1 gegevens over de vraag naar enkele rookwaren
(in de uitgangssituatie)

	prijs per pakje	prijselasticiteit van de gevraagde hoeveelheid
pakje sigaretten (25 stuks)	€ 5,00	- 0,5
pakje shag 50 gram (inclusief vloei) ¹⁾	€ 4,85	- 0,23

1) uit 50 gram worden gemiddeld 50 sigaretten gemaakt

bron 2 vraag en aanbod van pakjes sigaretten

Legenda:

p = prijs per pakje sigaretten (25 stuks)

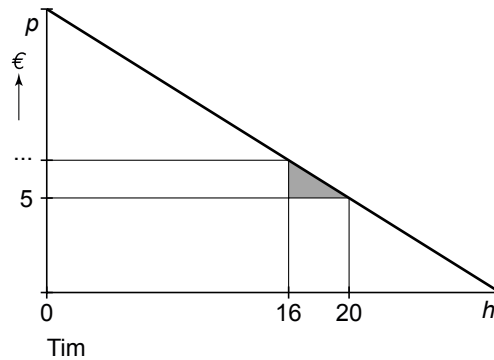
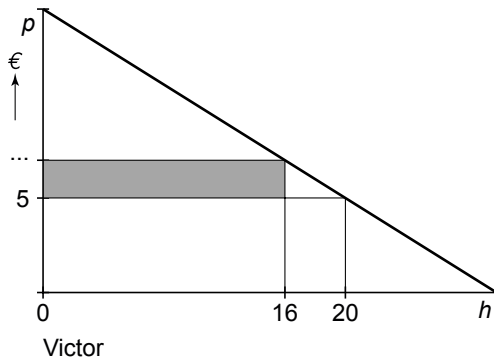
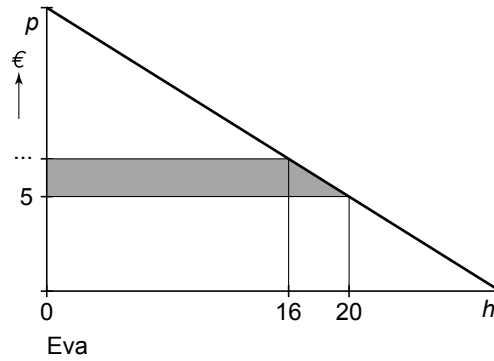
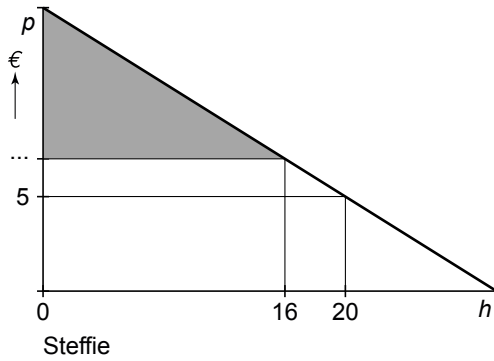
h = hoeveelheid in sigaretten per vrager per dag

— = vraag en aanbod in de uitgangssituatie

---- = vraag na invoering rookverbod

..... = aanbod na verhoging accijns

bron 3 vier leerlingantwoorden voor de afname van het consumentensurplus

bron 4 kosten-batenanalyse van een rookverbod in de horeca: een selectie van enkele effecten en de bedragen

kosten		
effect voor	omschrijving	bedrag in € miljoen
rokers	daling welbevinden	0,9
horecaondernemers	langere rookpauze rokende werknemers	0,0
	omzetverlies	niet bekend
omwonenden	minder levendige binnenstad en overlast buitenrokers	niet bekend
maatschappij	hogere kosten pensioenen en AOW	20,6
	hogere zorgkosten	20,3
	lagere inkomsten accijnzen	8,5

baten		
effect voor	omschrijving	bedrag in € miljoen
rokers	gezondheidsschade rokers neemt af	103,5
niet-rokers	geen rookoverlast	niet bekend
	gezondheidsschade meerroken neemt af	17,6
horecaondernemers	minder productieverlies	0,9
	minder brandschade	3,1
maatschappij	lagere ziektekosten	1,4

Opgave 2

bron 5 flyer 'Groene Wielen'

Het kan en moet groener op de weg

De olievoorraden zijn binnen enkele decennia uitgeput. Onze generatie tast de welvaart van de generatie in de toekomst. Dat mag niet gebeuren! Wij pleiten voor een duurzame economische groei. Niet zonder auto's, maar wel met minder verbruik van fossiele brandstoffen.

Word lid van Groene Wielen en steun ons milieuvriendelijke autogedrag!

bron 6 voorstel voor een kilometerheffing per gereden kilometer per jaar naar milieuclassificatie

classificatie	bedrag per gereden kilometer	classificatie	bedrag per gereden kilometer
A	€ 0,02	D	€ 0,08
B	€ 0,04	E	€ 0,17
C	€ 0,05	F	€ 0,25

A staat voor laagste milieuaantasting en F staat voor hoogste milieuaantasting

bron 7 nieuwste model Volksauto Wave: prijzen en bedragen

brandstof	consumentenprijs (inclusief bpm en btw)	btw	bpm	bpm op jaarbasis ¹⁾	mrb per jaar	classificatie
benzine	€ 17.750	€ 2.260	€ 3.590	€ 359	€ 541	C
diesel	€ 22.500	€ 2.685	€ 5.680	€ 568	€ 1.204	D

1) op basis van een gemiddelde gebruiksduur van deze auto van 10 jaar

bron 8 interview in de Autowinnaar, maart 2008

“Dit is niet mogelijk!”, aldus Jo Karmans van de brancheorganisatie Automobielbedrijven Nederland. “Als bij de invoering van de kilometerheffing de bpm in één klap wordt afgeschaft, zal dat de doodsteek zijn voor de handel in tweedehands auto's. De bpm is een belasting die bij aanschaf wordt betaald. Wanneer de auto na een aantal jaren wordt verkocht, wordt de bpm als het ware 'meeverkocht' aan de volgende eigenaar.”

Opgave 3

bron 9 een economendebat

Proest

Bootje

Kroegman

bron 10 verkeersvergelijking van Fisher

$$M \times V = P \times Y$$

M = maatschappelijke geldhoeveelheid

V = omloopsnelheid van het geld

P = prijsniveau

Y = reëel nationaal product

bron 11 uit een kwartaalbericht van De Nederlandsche Bank (DNB)

saldo inleg/aankopen door Nederlandse huishoudens per soort vermogen (2007 / miljarden euro's)					
	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal	totale hoeveelheid belegd vermogen per 31-12-2007
spartegoeden	+ 2,7	+ 7,8	+ 1,1	+ 0,2	246
aandelen	- 1,7	- 2,2	- 0,3	- 0,6	31
obligaties	+ 0,8	+ 0,8	+ 0,8	+ 0,9	28

bron 12 drie cartoons van Jos Collignon over de kredietcrisis

cartoon 1 'Wachten op het instapmoment'

cartoon 2 'Ik denk dat ze ergens van zijn geschrokken'

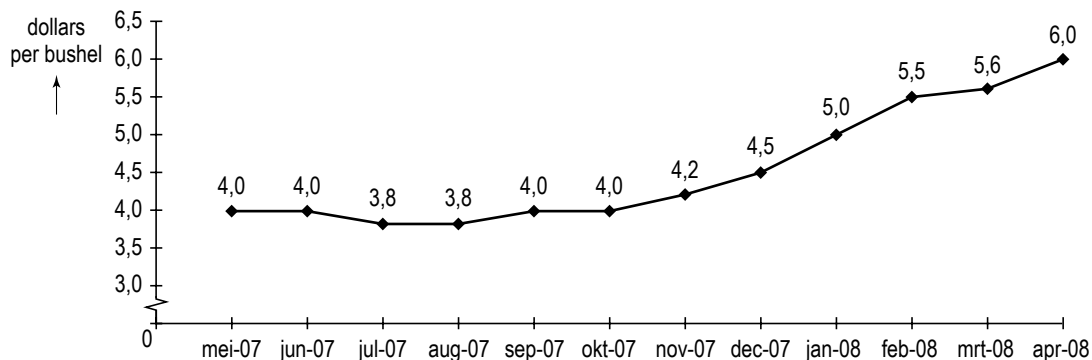

cartoon 3 'Parade van het grootkapitaal'

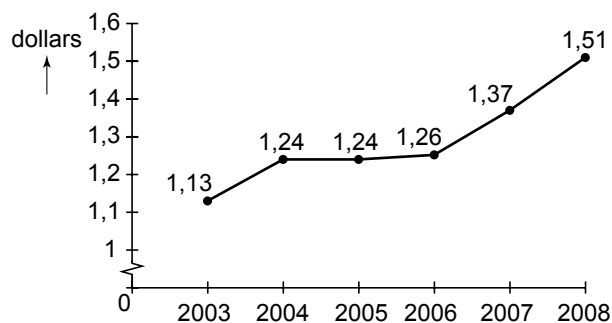
Opgave 4

bron 13 prijsontwikkeling van maïs op de wereldmarkt

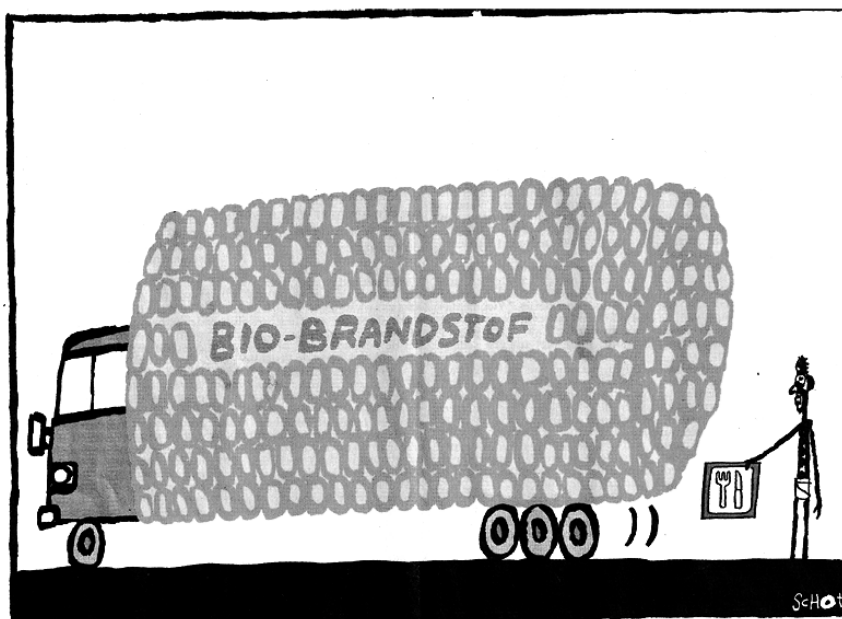

bushel: een Engelse inhoudsmaat voor een hoeveelheid maïs of tarwe

bron 14 gemiddelde koers van de euro in Amerikaanse dollars

bron 15 cartoon die een verbinding legt tussen bericht 1 en bericht 2

Opgave 5

bron 16 lopende rekening betalingsbalans Sudan

		export	import
% verandering ten opzichte van voorafgaand jaar	2005	+ 28%	+ 66%
	2006	+ 17%	+ 19%
miljoen dollars	2006	5.657	8.074

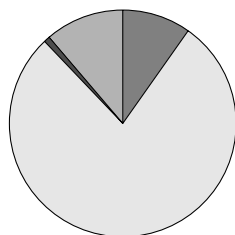
bron 17 uit een krant (november 2007)

Overschot handelsbalans China fors gegroeid

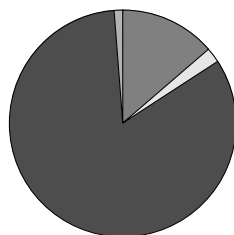
China heeft over de eerste zes maanden van dit jaar een overschot op de handelsbalans van 34,5 miljard euro. Dit overschot is vooral een gevolg van een sterke stijging van de export van goederen. De belangrijkste afnemer van de China blijft nog steeds de Europese Unie.

bron 18 kenmerken van de handelsbalans van Sudan (2007)

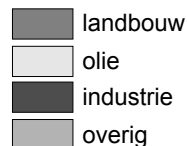
samenstelling export

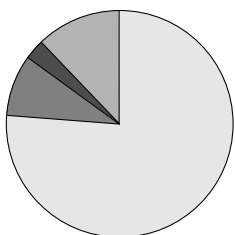
samenstelling import

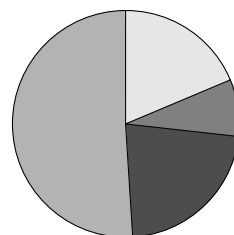
Legenda:

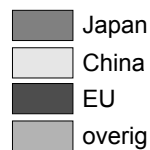
bestemming export

herkomst import

Legenda:

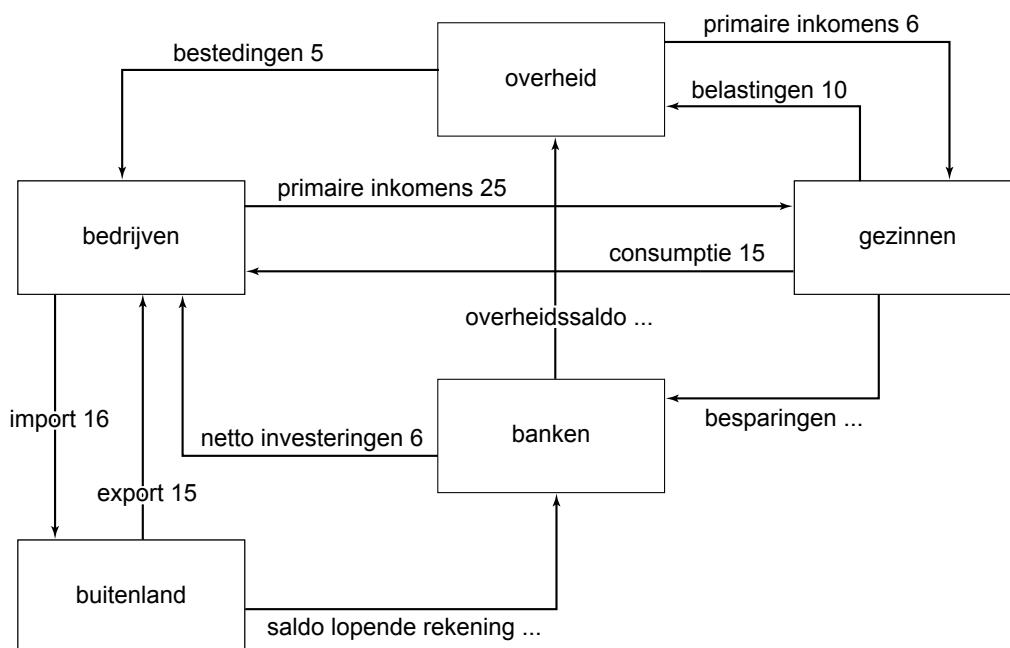

Opgave 6

twee kringloopschema's van een Oost-Europees land

bron 19 vóór toetreding tot de EU

bron 20 na toetreding tot de EU

